

Az iraki biztonsági erők szereplői

BOSNYÁK Henrietta¹

Huszonegy évvel ezelőtt az Egyesült Államok vezette multinacionális koalíció megtámadta, megszállta Irakot. Bagdad és vele együtt Szaddám Huszein rezsimje elesett, majd nem sokkal ezután feloszlatták az iraki hadsereget. Az iraki kormány és karhatalom összeomlása a biztonsági helyzet romlásához, összecsapásokhoz, polgárháborús helyzethez vezetett az egész országban.

Irak huszonegy éve a közel-keleti konfliktusok egyik középpontja, ahol az amerikai beavatkozás a már meglévő belső törésvonalakat újabbakkal tette. A „Baaszmentesítés” eltávolította a Szaddám Huszein vezette politikai pártot, valamint minden kormányzati minisztériumot, a hozzájuk kapcsolódó vállalatokat és egyéb kormányzati intézményeket. Lényegében megszüntette a nemzet teljes kormányzati kapacitását, teljesen megváltoztatva a környezetet, amelyre a tervezők számítottak, és amelyhez stratégiát biztosítottak.² A helyi hadsereg és rendőrség felállítása és mentorálása a hadsereg egésze számára kulcsfontosságú küldetéssé vált. Az amerikai erők a fenyegetés-alapú stratégia helyett a lakosság-alapú, felkelés elleni stratégiára helyezték a hangsúlyt, ami megkövetelte, hogy taktikai szinten tanácsadói csoportokat építsenek be az iraki katonai és rendőri egységekbe.³

Irak biztonsági architektúrája továbbra is összetett: gyenge képesség, széttagoltság, valamint külföldi befolyás mellett a helyzetét tovább nehezíti a kölcsönös bizalmatlanság és a szunnita lakosság alulreprezentáltsága. Mára kialakultak a különböző méretű és képességű főbb védelmi erők: a Terrorelhárítási Szolgálat, az Iraki Hadsereg, a Hashd al-Shaabi (PMF)⁴ és a kurd pesmerga erők, továbbá a Belügyminisztérium alá tartozó szövetségi rendőrség.⁵ Ennek ellenére a síita-szunnita egyensúly kialakítása a fegyveres erőknél belül, valamint az iraki milíciák integrálása az iraki haderőbe mai napig fennálló, napirenden álló probléma.

Kulcsszavak: Irak, Kurdistan, biztonság, haderő, fegyveres erők, Hashd al-Shaabi

Bevezetés

Az iraki haderőt az első világháborút követően a britek hozták létre, főleg belső rendteremtésre. A haderőnek ekkor is legfőképpen belső szeparatista fenyegetéssel kel-

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: henrietta.bosnyak@gmail.com

² DENN 2017: 34.

³ DENN 2017: 17.

⁴ Popular Mobilization Forces (Népi Mozgósítási/Mobilizációs Erők).

⁵ SARDAR – VAN VEEN 2019.

lett szembenéznie.⁶ 1988-ra az iraki hadsereg létszáma körülbelül egymillióra nőtt. Kuvait 1991-es lerohanása idején, amely az első Öbölháborúban elszenvedett látványos vereséghez és a nemzetközi szankciók több mint egy évtizedes időszakához vezetett, a biztonság részben a törzsi erőkre és milíciákra szállt át. Ugyancsak ebben az időszakban alakultak át a *pesmergák* gerillacsapatokból az iraki Kurdisztán félformális félkatonai erejévé.⁷ Az 1980 és 1988 között Irán ellen vívott fegyveres konfliktus az iraki hadsereg „nagy háborújának” nevezhető, amely fegyverkezés szempontjából is jelentős volt. A belső ellenzék elnyomására Szaddám Huszein 150 fős paramilitáris erőt állított fel, valamint több biztonsági szolgálatot, amelyek egymást is ellenőrizték. Vezetőit a lojalitás és nem a szakértelem alapján választotta ki,⁸ mindemellett a vezérkar összefegyvernemi szinten koordinálta az eseményeket, a tervezés és felkészülés is kiváló volt ebben az időben.⁹ 2003. március 20-án az Iraki Szabadság hadművelet keretében az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság vezette koalíció megtámadta Irakot. George W. Bush amerikai elnök szavaival élve az invázió célja „Irak tömegpusztító fegyvereinek megsemmisítése, Szaddám Huszein iraki elnök terrorizmus támogatásának megszüntetése és az iraki nép felszabadítása” volt. Az intenzív légi és földi hadjárat után az iraki főváros, Bagdad elesett, és vele együtt Szaddám *Baaszista* rezsimje is. Nem sokkal ezután a koalíciós ideiglenes hatóság úgy döntött, hogy feloszlatja az iraki hadsereget. Az Egyesült Államok által indított háború az iraki hadsereg teljes vereségével, az ország szétesésével zárult, kiújultak a síita–szunnita–kurd ellentétek, megjelent a terrorizmus.¹⁰ Az Egyesült Államok 2004-től újjászervezte az ország biztonsági rendszerét. A 2005-ös alkotmány bevezette a parlamentáris demokrácia rendszerét, hivatalos hatalommegosztási megállapodásokkal az ország fő etnikai, vallási csoportjai között. Az iraki állam hivatalosan 2009-ben vette át a biztonságért való felelősséget, majd 2011 végére fokozatosan csökkentették a koalíciós csapatok jelenlétét. Mindazonáltal az új iraki állam sok éven át erősen függött a külföldi segítségtől, beleértve a pénzügyi támogatást és a katonai felszerelések szállítását is. Iraknak és népének hosszú ideje tartó erőszakos felkeléssel és etnikai-szektáriánus erőszakkal kellett megküzdenie. Az Iszlám Állam fegyveres csoportja 2014-ben erőszakkal elfoglaltatta és ellenőrzése alatt tartotta az ország nagy területeit, majd 2017-ben végül vereséget szenvedett.

A 2003-as iraki háború alatt és azt követően az iraki hadsereg a veszteségek, diszsidálások és a *Baasz*¹¹-ellenes mozgalom felszámolása miatt felbomlott, feloszlott. A 2000-es évek második felében újjáépített iraki hadsereg később az Iszlám Állam 2014-es támadásával szemben katasztrofális szétesést szenvedett el, részben a kor-

⁶ KIS-BENEDEK 2018: 124.

⁷ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁸ KIS-BENEDEK 2018: 125.

⁹ KIS-BENEDEK 2018: 126.

¹⁰ KIS-BENEDEK 2018: 127.

¹¹ Az arab szocialista (pánarab eszmét hirdető) *Baasz* párt képviselői az Aszad-család Szíriában, illetve Szaddám Huszein Irakban, akik egyaránt személyi diktatúrát építettek ki mindkét országban.

rupció és a rossz vezetés miatt. Az iraki reguláris katonai erők története során olyan alternatív formációk jöttek létre, mint a *Hashd al-Shaabi* és a kurd *Pesmerga*. Ezen erők létrejötte leginkább az arra adott reakciónak tekinthetők, hogy az iraki hadsereg ismételten alkalmatlan volt a nagyobb népcsoportok biztonságának biztosítására, ami maga is az iraki politikai uralom erőszakos történetének eredménye.¹² Ma Irak politikailag továbbra is instabil és törékeny.

Az iraki biztonsági erők felállítása

Robert Gates¹³ védelmi miniszter egy 2007. novemberi beszédében azt mondta:

„A terrorizmus elleni háború vitathatatlanul legfontosabb katonai eleme nem az, hogy mi magunk harcolunk, hanem az, hogy milyen jól képessé tesszük és felhatalmazzuk partnereinket arra, hogy megvédjék és kormányozzák magukat. Az őshonos hadsereg és rendőrség felállítása és mentorálása – ami egykor a különleges erők feladata volt – ma már a hadsereg egészének kulcsfontosságú feladata.”¹⁴

Az iraki kormány összeomlása és a biztonsági helyzet romlása, a fosztogatással az egész országban elterjedt. A „*Baaszmentesítés*” során eltávolították a Szaddám-féle *Baasz* politikai párt felső négy rétegét, valamint minden egyes kormányzati minisztérium, kapcsolt vállalatok és egyéb kormányzati intézmények felső vezetőinek három felső szintjét.¹⁵ Az intézkedések lényegében megszüntették a nemzet teljes kormányzati és polgári kapacitását. Az igazságszolgáltatással, a védelemmel, a belügyekkel, a kommunikációval, az iskolákkal, az egyetemekkel és a kórházakkal foglalkozó szervezeteket vagy teljesen bezárták, vagy működésképtelenné tették. Bárki, aki bármilyen tapasztalattal rendelkezett, munka nélkül maradt.¹⁶ Nemcsak az iraki hadsereget, hanem a védelmi minisztériumot, az információs minisztériumot, a katonai ügyekért felelős szervet, az iraki hírszerző szolgálatot, a nemzetbiztonsági hivatalokat is feloszlatták.¹⁷ Több mint 500 000 katonát bocsátottak el kártérítés nélkül. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság¹⁸ Irak teljes biztonsági apparátusának feloszlásáról döntött. A régi iraki hadsereg feloszlásának és egy sokkal kisebb új haderő létrehozásának logikája az iraki hadsereg történelmi tapasztalataiból merített. Az elemzések szerint az iraki hadsereg nemcsak a lakosság brutális belső elnyomása miatt volt nemkívánatos, hanem azért is, mert Irak történetében

¹² SARDAR – VAN VEEN 2019.

¹³ Robert Gates (1943–) az Egyesült Államok védelmi minisztere volt 2006 és 2011 között.

¹⁴ DENN 2017: 27.

¹⁵ Coalition Provisional Authority, „Order Number 1: De-Ba’athification of Iraqi Society,” Baghdad, Iraq, May 16, 2003.

¹⁶ SIGIR 2009: 74.

¹⁷ Coalition Provisional Authority, „Order Number 2: Dissolution of Entities,” Baghdad, Iraq, May 23, 2003.

¹⁸ Coalition Provisional Authority (CPA).

többször előfordult, hogy a hadsereg beavatkozott a kormány leváltása érdekében, akár tényleges puccs, akár az azzal való fenyegetés, akár politikai nyomásgyakorlás útján – így hosszú távon kihívást jelenthetett volna egy demokratikusan megválasztott iraki kormány számára.¹⁹ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság egy új biztonsági erő – az Új Iraki Hadsereg – létrehozását tervezte, amely elszámoltatható az iraki polgári hatóságoknak, és képes a biztonság fenntartására. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság erőfeszítései azonban kudarcba fulladtak a rossz tervezés, az elégtelen források és a növekvő lázadás elleni hatékony fellépés hiánya miatt. A fokozódó erőszak és a 2003. november 15-i, a szuverenitás irakiakhoz való visszatéréséről szóló döntés azonban felgyorsította az iraki biztonsági erők újjáépítésére és bevetésére vonatkozó terveket. Bár Bagdad eleste után rövid ideig a felszabadulás szelleme uralkodott, az inváziót követően Irak gyorsan a fosztogatások és az erőszak örvényébe sülyedt, ahogy az iraki katonai és rendőri személyzet eltűnt, és a félkatonai és hírszerző szolgálatok feloszlottak.²⁰

A „*Baaszmentesítés*” után a Koalíciós Ideiglenes Hatóság második lépése az iraki katonai, biztonsági és hírszerzési apparátus feloszlata volt, amint azt 2003. május 23. napján a Koalíciós Ideiglenes Hatóság 2. számú parancsával kihirdették. Az új elit a belügyminisztérium, a védelmi minisztérium és a Nemzetbiztonsági Tanács vezető pozícióiba lojális szövetségeseiket ültette. Az új rendőrségi és biztonsági tisztviselők inkább a befolyásos személyiségek érdekeit szolgálták, mint az általuk kiszolgált kormányzati intézményeket.²¹ A Koalíciós Ideiglenes Hatóság 2. számú parancsa tovább súlyosbította a helyzetet azzal, hogy lényegében leszerelte az egész iraki hadsereget, kártérítés nélkül. Az ezt követő káosz közepette igyekezett újjáépíteni az iraki biztonsági erőket a céllal, hogy átültesse az elszámoltathatóság és a jogállamiság nyugati koncepcióit. A kritikus erőforráshiány, a képzett kiképzők hiánya és az erőszakos környezet végül jelentős amerikai politikai változtatásokat kényszerített ki a biztonsági fronton.²² A rendkívüli műveletek olyan környezetet eredményeztek, amelyet széles körű bizonytalanság és kiszámíthatatlan erőszak jellemezett, és a helyi biztonsági erők túl gyengék, túl korruptak voltak a rend fenntartásához.²³ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 2. számú parancsa új iraki hadsereg kialakításáról is rendelkezett. A tervek alapján az új iraki hadsereget önkéntes alapú, civil ellenőrzés alatt álló, körülbelül 40 000 fős, három könnyű gyalogsági hadosztályba szervezett és két éven keresztül kiképzett erőnek képzelték. Egy másik parancs, az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 22. számú parancsa már korlátozta az új iraki hadsereg szerepét: „Az új iraki hadseregnek nem lehetnek belföldi bűnüldözési feladatai, és nem gyakorolhat belföldi bűnüldözési feladatokat, és nem avatkozhat be a nemzet belpolitikai ügyeibe”. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság az új iraki hadsereget

¹⁹ DENN 2017: 35.

²⁰ SIGIR 2009: 124.

²¹ MANSOUR 2023.

²² SIGIR 2009: 124.

²³ SIGIR 2009: 124.

kis létszámú haderőnek képzelte el, amelynek feladata szigorúan a külső védelemre korlátozódik.²⁴ Ezt az átmenetet azonban megghiúsította, hogy gyakorlatilag az összes tapasztalt iraki kormánytisztviselőt elbocsátották, különösen a védelmi minisztériumból. Az azonnali igények miatt a tervek megvalósítása az akkor uralkodó biztonsági kihívásokra összpontosított, elsősorban a rendőrség, az iraki nemzeti gárda egységeinek (a rendőrség kiegészítésére) és az iraki hadsereg külső védelemre való létrehozására – a hosszabb távú reformok, például egy új védelmi minisztérium kiépítésének rovására, amely képes fenntartani ezeket az erőket.²⁵ A védelmi minisztérium hiánya mellett az iraki hadsereg erőhasználatára vonatkozó jogi keret is teljességében hiányzott, az a probléma is megoldásra várt, hogy a biztonsági erőket el kell szigetelni a szektariánus befolyásoktól.²⁶ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság gyorsan a védelmi minisztérium felső vezetésének megalakítására összpontosított. Törekedett arra, hogy az új minisztérium vezetői között etnikai egyensúly legyen, és biztosítani kívánta, hogy a katonai előléptetések az érdemeken, ne pedig a felekezeti hovatartozáson alapuljanak. A magas szintű állások betöltéséhez szükséges tapasztalati követelmények azt jelentették, hogy az új polgári pozíciók egyharmadát és gyakorlatilag az összes vezető katonai pozíciót korábbi katonatisztek (többnyire szunniták) töltötték be. A belügyminisztérium reformja nehezebb volt, mint a védelmi minisztérium újraindítása. Az iraki rendőrség nem volt életképes intézmény Szaddám uralkodása alatt, így nem volt olyan hozzáértő középvezetői személyi állomány, amelyből új vezetőket lehetett volna kinevezni.²⁷

2004 áprilisától kezdve Irak nagy részét lázadások jellemezték, amikor szunnita felkelők támadni kezdték a koalíciós erőket, országszerte romlott a biztonsági helyzet. A felkelések kudarcot jelentettek az iraki biztonsági erők számára, mivel sokan nem voltak hajlandók harcolni.²⁸ Az iraki biztonsági erők 2004. áprilisi széles körű bukása a biztonsági probléma újragondolására kényszerítette a katonai tervezőket. A rendőri egységeket alaposan fel kellett volna szerelni a jól felfegyverzett felkelők elleni küzdelemhez, az iraki hadsereget pedig (az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 22. számú parancsával ellentétben) nemcsak a külső fenyegetésekre, hanem a belső biztonságra is be kellett volna vetni, és minden biztonsági erőt speciálisan a felkelés elleni műveletekre kellett volna kiképezni.²⁹ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság eredeti stratégiája szerint a hadsereget szinte kizárólag külső fenyegetésekre tervezték, de mivel az iraki rendőrség gyorsan túlterheltté vált a biztonsági helyzet miatt, mind a hadsereget, mind a rendőrséget át kellett alakítani a felkelés elleni műveletek irányába. Az erők átcsoportosítása nem volt egyszerű feladat. Az iraki újoncnak azt ígérték, hogy a feladatuk az lesz, hogy megvédjék a nemzetet a külső fenyegetésekkel szemben, nem pedig azon ellenség üldözése, akiknek túlnyomó többsége iraki lá-

²⁴ DENN 2017: 36.

²⁵ DENN 2017: 37.

²⁶ SIGIR 2009: 131.

²⁷ SIGIR 2009: 131.

²⁸ DENN 2017: 38.

²⁹ DENN 2017: 38.

zadó volt Irakban. Ennek eredményeképpen az iraki hadseregben megnövekedett a dezertálások száma, mivel nehéz volt az új feladat végrehajtásáról meggyőzni a katonákat.³⁰ A felekezeti konfliktus 2006-ban egyre nagyobb problémának bizonyult, mivel Irak a polgárháború szélén állt több szunnita és síita fegyveres csoport között. A felekezeti viszályok tovább korlátozták az amúgy sem hatékony iraki kormányt. Az erőszak Irakban a 2007-es haderőemelés során tovább fokozódott.³¹ 2008 közepére az erőszak kezdett visszaszorulni az egész országban, és a katonai beavatkozást széles körben sikeresnek tekintették. Az erőszak csökkenésének több oka is volt, többek között a további amerikai katonai erők és az al-Káida atrocitásából kiábrándult szunnita arab törzsek, akik tömegesen fordultak a felkelők ellen. Erre a sikerre építve a koalíciós nyomás is sikeresen kezdte visszaszorítani a síita milíciák tevékenységét.³² Az utolsó aktív amerikai harcoló erők 2010 augusztusában hagyták el Irakot, ami az Iraki Szabadság hadművelet³³ végét és az Új Hajnal³⁴ hadművelet kezdetét jelentette. Mintegy 49 000 tanácsadó és korlátozott számú különleges műveleti erő maradt, hogy a kivonulást követően tovább képezzék, tanácsokkal lássák el és segítsék az iraki biztonsági erőket, beleértve a hadsereget, a hírszerzést és a rendőrséget.³⁵ 2011-re az iraki hadsereg közel 200 000 fővel rendelkezett, akik elsősorban a belbiztonságra összpontosítottak. Az iraki rendőrség volt az iraki biztonsági erők (ISF)³⁶ messze legnagyobb része, és az iraki kormány hosszú távú terve az volt, hogy a biztonsági feladatokat az iraki hadseregtől az iraki rendőrségre ruházza át annak érdekében, hogy a hadsereg egységei a külső védelemre való kiképzésre összpontosítsanak.³⁷ A 2011-et követő események egyértelművé tették, hogy Irak még mindig nem rendelkezett a belső és a külső biztonsághoz szükséges biztonsági erőkkel. Ezen túlmenően a legtöbb amerikai tanácsadó, kiképző és partner hirtelen távozása az iraki biztonsági erőket egyre inkább átpolitizálta, a síita csoportok irányítása alá helyezte, és hozzájárult a korrupcióhoz, a politizáláshoz és romláshoz ezen erők egyes elemeiben, valamint a honvédelmi és belügyminisztériumban.³⁸ 2011 végére az Egyesült Államok hadseregének jelenléte az iraki katonai erők számára folyamatosan jelképes méretű tanácsadói szerepre csökkent. Az iraki rendőrség támogatása nagyrészt megszűnt, és a megmaradt katonai együttműködés a fegyvereladások és szállítások támogatására, valamint az iraki erőknek nyújtott hírszerzési, megfigyelési és felderítési segítségnyújtásra korlátozódott. Frank Helmick³⁹ tábornok,

³⁰ DENN 2017: 39.

³¹ DENN 2017: 42.

³² DENN 2017: 43.

³³ Operation Iraqi Freedom.

³⁴ Operation New Dawn.

³⁵ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 3.

³⁶ Iraqi Security Forces.

³⁷ DENN 2017: 46.

³⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 9.

³⁹ Frank Helmick (1953–) 2011-ben az Egyesült Államok haderőinek az iraki műveletekért felelős helyettes főparancsnoka volt. Ő volt az a parancsnok, aki a Moszulban végrehajtott támadást vezette, amelynek során megölték Uday és Qusay Huszein, Szaddám Huszein fiait.

az iraki amerikai erők parancsnok-helyettese már 2011 decemberében kijelentette, hogy az iraki biztonsági erők képtelenek megőrizni képességeiket és felszereléseiket, nemhogy az új kihívásoknak megfelelni. Kiemelte azt a tényt is, hogy az amerikai kiképzési küldetések kizárólag az iraki rendőrséget szolgálják, és a kivonulást követően az iraki hadseregre vonatkozóan nincsenek kiképzési megállapodások. Miután az Egyesült Államok elhagyta az országot, Núri al-Málíki⁴⁰ politikai hatalmi harca, valamint az iraki kormányon belüli mély felekezeti és etnikai megosztottság oly módon változtatta meg Irak katonai vezetését, hogy folyamatosan növelte a miniszterelnökökhöz hű tisztek számát, és korlátozta a kapcsolatot az amerikai tanácsadókkal.⁴¹ A SIGIR⁴² 2012-es végső értékelésében megállapította, hogy az amerikai hadsereg távozásakor Irak védelmi minisztériuma nem rendelkezett kritikus képességekkel a logisztika, a hírszerzés és a műveleti fenntartás terén. Bár az amerikai csapatok távozásakor az iraki védelmi minisztérium jelentősen fejlettebb volt, mint a belügyminisztérium, a logisztika, a hírszerzés és a műveleti fenntartás terén az iraki védelmi minisztériumnak nem voltak kritikus képességei. A terrorizmusellenes és hírszerzési képességek gyengeségei taktikai, műveleti és minisztériumközi szinten akadályozták az együttműködést és az információmegosztást a teljes nemzetbiztonsági keretrendszerben. 2012 végén Irak nem rendelkezett a légtérének védelmére alkalmas fix szárnyú harci-légi képességgel sem.⁴³

Az amerikai erők és tanácsadók korai távozása súlyos problémákat hagyott maga után. Irak nem tudott hatékony módot találni arra, hogy felváltsa korábbi függését az Egyesült Államok tanácsaitól és segítségétől a biztonsági alapok tervezésében és kezelésében. 2003 után az Egyesült Államok vette át a vezető szerepet az iraki biztonsági erők fejlesztésében és egy új iraki védelmi minisztérium és belügyminisztérium létrehozásában. 2003 és 2011 között az iraki erőket képezte ki, fegyverezte fel és szerelte fel. Az Egyesült Államok biztosította a finanszírozás jelentős részét az iraki háborús erőfeszítésekhez 2011-ig, és a biztonsági erők nagy részét az iraki polgári harcok során 2005 és 2011 között. Az Egyesült Államoknak az invázió utáni iraki biztonsági erők létrehozásában 2004 és 2011 között betöltött szerepe nagyban befolyásolta a kialakuló iraki biztonsági erők formáját, és fontos kapcsolatokat alakított ki az Egyesült Államok és az iraki erők akkori vezetői között. Emellett a nyugati hírszerző ügynökségek szoros kapcsolatokat építettek ki az ideiglenes kormány védelmi miniszterével, a belügyminiszterrel és az iraki hírszerző szolgálatok vezetőjével, akik mindegyike már ekkor Irán befolyására figyelmeztetett.⁴⁴ Irak hagyományos hadviselési képességének jelenlegi hiánya annak a ténynek az eredménye, hogy az Egyesült Államok erőfeszítései az iraki biztonsági erők felépítésére 2003 és 2011 között nagyrészt olyan erők létrehozására összpontosítottak, amelyek hatéko-

⁴⁰ Núri al-Málíki, 2006–2014 között Irak miniszterelnöke.

⁴¹ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

⁴² A SIGIR 2004 elején kezdte meg munkáját a Koalíciós Ideiglenes Hatóság főfelügyelőjeként.

⁴³ SIGIR 2013: 97.

⁴⁴ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

nyan szembe szállhatnak a terrorizmussal, a szélsőségekkel és a polgári konfliktusokkal, azonban az ország védelmére saját szomszédjaival szemben nem fordítottak kellő figyelmet.⁴⁵ A kivonulás után a korrupció minden szinten egyre nagyobb problémává vált, különösen a rendőrségen belüli korrupció, valamint a helyi politikai vezetőkkel fenntartott kapcsolatok egyre nehezebbé váltak. Még azelőtt, hogy az összes amerikai tanácsadó erő elhagyta volna az iraki egységeket, úgy találták, hogy sok egységben katonai megbízások és pozíciók váltak eladóvá. Hűségük felekezeti és etnikai hovatartozás szerint megoszlott.⁴⁶ Ezeket a problémákat tetézte az a tény, hogy a külső tanácsadói erőfeszítések és az iraki kormány nem tudott hatékony kapcsolatot teremteni a rendőrség, az igazságszolgáltatás és a bíróságok között, valamint megszorodtak a fogva tartással és a vallomáson alapuló igazságszolgáltatással való visszaélések. Az iraki egységek is korlátozott hajlandóságot mutattak az Egyesült Államok által átadott létesítmények fenntartására.⁴⁷ Az ISF az Egyesült Államok kilépése után tapasztalt problémáinak egy része abból a tényből fakadt, hogy az USA túl sok saját megközelítést próbált ráerőltetni a katonai fejlesztésre az iraki struktúrában, míg az országból hiányoztak a belső ösztönzők – és a fékek és ellensúlyok –, amelyek szükségesek lettek volna ahhoz, hogy működjenek, miután az amerikai tanácsadók elmentek. Vietnámhoz és Afganisztánhoz hasonlóan az Egyesült Államok is sok mindent elért, de túl sokat próbált túl gyorsan tenni, nagyobb hangsúlyt fektetve a számokra, mint a minőségre. A sikeres haderő felépítése azonban sokkal tovább tart, mint amennyit az amerikai hadsereg rászánt, erőfeszítései pedig a meglévő katonai kultúrák és rendszerek átalakítására irányultak – ahelyett, hogy javításra fókuszáltak volna –, így gyakran kontraproduktívnak bizonyultak.⁴⁸ Az ISF gyakran könnyebbnek találta a múltba való visszatérést, mint elfogadni az amerikai katonai modelleket. Irak politikai vezetése ragaszkodott ahhoz, hogy megismételje Szaddám Huszein erőfeszítéseit a politikai ellenőrzés érvényesítésére, a formális parancsnoki lánc megkerülésére és a kezdeményezés korlátozására a parancsnoklás minden szintjén. Irak az iráni–iraki háború nyolc éve során kialakította saját katonai kultúráját és rendszereit, így az Egyesült Államok parancsnoki kultúrájának megteremtése sokkal nehezebbnek bizonyult, és nem tudta túlélni az amerikai tanácsadók távozását és befolyásuk elvesztését. Az iraki erők félúton kerültek az amerikai rendszer és saját rendszerük közé, miközben egyre inkább átpolitizálódtak. Hiányzott a hatékony katonai vezetés, még az egységes felekezeti összetételű egységekben is a megosztott törzsi és családi lojalitás rendszeresen felülírta az állam és a katonai parancsnokság iránti lojalitást. A katonai vezetői pozíciók lehetőséget biztosítottak a magas rangú személyzet számára, hogy megszállják a hatalmi bázisukat – a magas rangú parancsnokok hatalmuk és befolyásuk fenntartása érdekében felhalmozták az ellátmányt, amely a bürokratikus belharcok

⁴⁵ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 11.

⁴⁶ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

⁴⁷ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

⁴⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

tárgyává vált. Az Egyesült Államok vietnámi és afganisztáni tapasztalataihoz hasonlóan Irak példája is azt mutatta, hogy az Egyesült Államoknak sokkal kevésbé ambiciózusnak kellett volna lennie az ország megváltoztatásában, és sokkal inkább hajlandónak kellett volna lennie arra, hogy a dolgokat az irakiak saját módjára tegye. Sokkal érzékenyebbnek kellett volna lennie arra a tényre, hogy a katonai erők kiépítésére irányuló erőfeszítések elkerülhetetlenül kötődnek az ország politikai, etnikai, felekezeti küzdelmeihez. Sokkal világosabban el kellett volna különítenie a katonai és a rendőri erőket, és fel kellett volna ismerniük, hogy a nyugati típusú rendőri erők kiépítésére irányuló erőfeszítések csak akkor lehetnek sikeresek, ha a rendőrség az igazságszolgáltatási rendszer és a kormányzat működő, az emberek lojalitását élvező keverékének részévé válik.⁴⁹ Amikor 2013 decemberének végén komoly szunnita felkelések kezdődtek, Núri al-Málíki miniszterelnök a hadsereg kivonásával és a rendőrség elhagyásával próbálta korrigálni az állami fegyveres erők által elkövetett múltbeli elnyomást. A végeredmény az lett, hogy a biztonsági erők gyorsan összeomlottak, és ezzel megerősítették az al-Káidát és más szélsőségeket, illetve fegyveres csoportokat.⁵⁰ Az ISF által elkövetett hatalmi visszaéléseket az EUAA 2022-ben megjelent Irakra koncentráló országinformációs kiadványa jelentős menekülési indokként jelöli meg. Megjegyzi azonban, hogy a hivatalos állami erők és a nem állami erők közötti különbségtétel nem mindig egyértelmű.⁵¹

Irak biztonsági architektúrája

Irak biztonsági architektúrája összetett: gyenge képesség, széttagoltság, valamint külföldi befolyás jellemzi, amelyet tovább nehezít a kölcsönös bizalmatlanság és a szunnita lakosság alulreprezentáltsága. A szövetségi Irakban négy biztonsági intézmény működik a miniszterelnök irányítása alatt. Iraki biztonsági erőknek (ISF) nevezzük azon hivatalos katonai és biztonsági erőket, amelyek a védelmi minisztériumnak, a belügyminisztériumnak és a minisztertanácsnak számolnak be. A védelmi minisztérium magában foglalja a szárazföldi erőket, továbbá az iraki haditengerészetet, az iraki légierőt, az iraki hadsereg légi közlekedését és az iraki légvédelmet is.⁵² Másodszor a belügyminisztérium, amely magában foglalja a gyors reagálású vagy katasztrófaelhárítási osztályt, a szövetségi rendőrséget és a határőrséget,⁵³ harmadszor pedig a Terrorelhárítási Szolgálat és végül a *Hashd al-Shaabi*.⁵⁴ Az első három kategóriára az iraki biztonsági erők megnevezéssel hivatkozunk.⁵⁵ Az ISF

⁴⁹ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

⁵⁰ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 46.

⁵¹ EUAA 2022: 71.

⁵² DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 60.

⁵³ Feladata a személyek és áruk Irakba irányuló, onnan kiinduló és az iraki határokat átlépő mozgásának figyelemmel kísérése és ellenőrzése, és ez bizonyos terrorizmusellenes feladatokat is magában foglal.

⁵⁴ A Hashd al Shaabi, összetett ernyőszervezetnek tekinthető, amely számos különböző milíciából áll.

⁵⁵ EUAA 2022: 71.

formális katonai és biztonsági erőkből áll, amelyek mind a védelmi minisztérium és a belügyminisztérium alá tartoznak.⁵⁶

A védelmi minisztérium alá tartozó Közös Műveleti Parancsnokság (JOC)⁵⁷ az ISF vezetésének legmagasabb központja, és felügyeli az összes műveleti parancsnokságot. A JOC gyakran átveszi a műveleti parancsnokság és az annak alárendelt egységek közvetlen irányítását biztonsági válságok vagy jelentősebb műveletek során, mint például a moszuli Iszlám Állam-ellenes művelet esetében történt. A regionális műveleti parancsnokságok állandó műveleti szintű parancsnokságokként működnek, amelyek egy földrajzilag behatárolt felelősségi területen belül felügyelik az ISF minden típusát.⁵⁸

Megalakítása után a belügyminisztérium és annak különböző rendőri szervei vették át a belbiztonság felügyeletét. Hírszerzési szempontból a rendőri szerv vette át a Szaddám alatt kialakított belbiztonsági szolgálatok sokaságának feladatait.⁵⁹ A belügyminisztérium alá tartozó szövetségi rendőrség a közrendre összpontosít, szemben a nemzetbiztonsággal. A szövetségi rendőrség egy csendőrségjellegű szerv, képességei a hadsereg és a helyi rendőrség közötti spektrumra esnek. Egységei páncéltörő rakétákkal, gyalogsági harcjárművekkel (például orosz BMP-2-vel) és nehézfegyverekkel felszerelt teherautókkal rendelkeznek. Tartományi szinten toborozzák őket.⁶⁰ A sürgősségi rendőrzászlóalj a helyi rendőrség helyi harci alakulatai, amelyek a tartományi rendőri parancsnokságokhoz kötődnek, a szövetségi rendőrség vezetése alá tartoznak.⁶¹ Nagyrészt tartományi rendőri erőkbe szerveződött, és járőröző rendőröket, közlekedési rendőröket, rendőrőrök személyzetét és számos különleges egységet foglal magában, feladatuk a jogállamiság érvényesítése, a helyi biztonság biztosítása. Ezek az erők az amerikai harcoló erők 2011. végi távozása után tartományi és helyi szinten egyre inkább átpolitizálódtak. A beosztások és előléptetések gyakran inkább a helyi, nemzeti és szektáriánus beállítottságon, mintsem a szakértelemen alapultak. Ráadásul a rendőri tevékenység gyakran a helyi hatalomgyakorlóknak vagy azoknak kedvezett, akik meg tudták fizetni a nyomozásokat és a rendőri tevékenységet.⁶² Az iraki szövetségi rendőrség az iraki biztonsági szolgálatok kulcsfontosságú félkatonai eleme, amely többek között a felkelés elleni műveletekre specializálódott elemekből áll. 2009-ig jelentős szektás visszaéléseket követett el egy nagyrészt síita erő. Erői páncélzattal, kézfegyverekkel, közepes géppisztolyokkal és rakétagránátokkal vannak felszerelve. Vannak motorizált egységek is némi könnyű páncélzattal, valamint pick-up teherautókkal. Rendelkezik robbanószerkezetek hatástalanítására szakosodott csapatokkal.⁶³ A Gyors re-

⁵⁶ EASO COI 2019: 23.

⁵⁷ Joint Operations Centre.

⁵⁸ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 12.

⁵⁹ STRATFOR 2012.

⁶⁰ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 24.

⁶¹ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 28.

⁶² CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 50.

⁶³ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 48.

agálású Osztály vagy a Katasztrófaelhárítási Osztály egy mobil, különleges műveleti haderő szintén a belügyminisztérium irányítása alatt. Részt vettek a Moszul visszafoglalására irányuló műveletekben, azonban a belügyminisztérium, nem pedig a honvédelmi minisztérium parancsnoki lánc alatt maradt. Az egység szoros kapcsolatban áll a *Badr* hadtesttel.⁶⁴

Az Amerikai Egyesült Államok által képzett Terrorelhárítási Szolgálat (CTS)⁶⁵ Irak legképzettebb és legelismertebb biztonsági ereje az Iszlám Állam ellen tett erőfeszítései és jelentős veszteségei után is.⁶⁶ A CTS a Miniszterek Tanácsához tartozó erő, a honvédelmi minisztériumon és a belügyminisztériumon kívül létezik. A CTS közvetlenül a miniszterelnökhöz tartozik, ő koordinálja a műveleteket a Közös Műveleti Parancsnoksággal. Az Egyesült Államok Különleges Műveleti Erői képezték ki a CTS-t a kezdetektől 2017-ig, még az Egyesült Államok 2011. decemberi kivonulása után is. Az ISF a CTS-t mint elit könnyűgyalogsági erőt használja legfontosabb műveleteihez, beleértve a zöld zóna védelmét. A CTS egyedi felekezeti és etnikai sokszínűségében, valamint az amerikai kiképzőkkel való hosszú kapcsolatukból fakadó professzionalizmusa miatt, amely felülmúlja Irak többi biztonsági ágát. A CTS három különleges műveleti⁶⁷ egységből áll. Az első számú, leghatékonyabb egység, amely Golden Division néven ismert, az Iszlám Állam elleni hadműveletek fontos szereplője volt.⁶⁸ A Terrorelhárító Szolgálat 10 000-12 000⁶⁹ fős állománya csak egy hadosztály méretű katonai egység, de rendkívül kompetens, az amerikai érdekekhez szorosan igazodónak tekintik, és jól teljesített az Iszlám Állam elleni harcban.⁷⁰ A *Dawa*⁷¹ politikai párt, amely nem rendelkezett saját katonai szárnnyal, kezdetben kivételként tűnt fel az iraki politikában. A *Dawa* vezetőjének és Núri al-Málíki miniszterelnöknek azonban szüksége volt a kényszerítő hatalomhoz való kivételes hozzáférésre, így 2007-ben létrehozta a főparancsnoki tisztséget, és a védelmi minisztérium dandárjait a parancsnoksága alá rendelte. Miniszterelnökként személyesen vette át az irányítást a terrorizmusellenes szolgálat felett, amelyet 2003-ban az amerikai védelmi miniszter és a Központi Parancsnokság (CENTCOM) hozott létre. E lépések révén al-Málíki személyes és elszámoltathatatlan irányítást szerzett a Terrorelhárító Szolgálat „Arany Hadosztályai” – az Egyesült Államok által kiképzett és támogatott, magasan specializált iraki erők – egy része felett. Hozzáférést szerzett több olyan fegyveres csoporthoz is, amelyek végül ma a *Hashd al-Shaabi*-t alkotják, amely 2014-ben jött létre válaszul az Iszlám Állam tevékenységére.⁷² A belügyminisztérium, az iraki félkatonai erők és az iraki rendőri erők továbbra is az iraki terrorizmus

⁶⁴ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 27.

⁶⁵ Counter Terrorism Services.

⁶⁶ LAWLOR-DAVISON 2020: 22.

⁶⁷ ISOF: Iraqi Special Operation Forces (Különleges Műveleti Erők).

⁶⁸ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 11.

⁶⁹ 2019-ből származó adat.

⁷⁰ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁷¹ Siita iszlamista politikai párt.

⁷² MANSOUR 2023.

elleni küzdelem és a belső biztonsági erők kritikus részét képezik, de egyben az iraki biztonsági erők legkorruptabb és legelnyomóbb elemei is.⁷³ Az IISS Military Balance 2023-as kiadása arról számolt be, hogy a már 40 millió fős lakosságot is meghaladó ország 193 000 aktív katonával (180 000 fős szárazföldi haderő, ezen belül a Terrorelhárítási Szolgálat, ezen kívül 3 000 fő haditengerészet, 5 000 fős légvédelem és 5 000 fős légierő) rendelkezik. Csendőrsége a félkatonai szolgálatban állókkal együtt 266 000 fős (amelyből 180 000 fő a *Hashd al-Shaabi* állományába tartozik, 36 000 fő pedig az iraki szövetségi rendőrséghez).⁷⁴ A CIA Factbook adatai alapján a védelmi minisztérium alá tartozó személyi állomány körülbelül 200 000 fős (190 000 fő a szárazföldi, valamint a különleges erökhöz tartozik; 5 000 fő a haditengerészethez; 5 000 fő légierőhöz, illetve a légvédelmi erökhöz); körülbelül 25 000 fő a nemzeti szintű biztonsági erők állománya. Becslések szerint 125 000 fő a *Hashd al-Shaabi*, a *pesmerga* erők állománya pedig körülbelül 150 000 fő.⁷⁵

Az iraki biztonsági erők (ISF) irányítják Irak nagy részét, kivéve a Kurdisztán régiót. Egyes területeken az ISF csak névleges irányítást gyakorol, míg a gyakorlatban az irányítás a *Hashd al-Shaabi*-é. Az iraki állami erők az ISF, a *pesmerga* néven ismert kurd erökből és az úgynevezett *Hashd al-Shaabi*-ből állnak, amelyek magukban foglalnak síita, szunnita törzsi és különböző kisebbségi milíciákat.⁷⁶ Az iraki *Hashd al-Shaabi* eredetileg az Iszlám Állam elleni harcra alakult, de a „kalifátus” területi vereségét követően megpróbálta fenntartani és növelni a tekintélyét. Az ernyőszervezet az Ali al-Szisztáni⁷⁷ nagyajattollah által 2014-ben kiadott, a védekező küzdelemre vonatkozó fatwát követően alakult meg, amely az iraki férfiakat szólította fel az Iszlám Állam elleni harcra. A harcosok közül sokan, akik Szisztáni felhívására válaszoltak, csatlakoztak a már korábban is létező milíciákhoz, amelyek eredetileg Irak 2003-as invázióját követő amerikai megszállással szembeni ellenállásra alakultak. Ezeket a milíciákat az iráni rezsim finanszírozta és képezte ki. Az ISF más, nacionalista elemeit egy rövid időre háttérbe szorította a PMF-csoportok látványos felemelkedése, amelyek az Iszlám Állam elleni harci sikerek révén szereztek presztízst, miközben kitöltötték a megfogyatkozott iraki hadsereg által hagyott űrt. Haider al-Abadi⁷⁸ akkori miniszterelnök 2016-ban elrendelte a PMF hivatalos integrációját az ISF-be. Ezt az integrációt soha nem hajtották végre teljes mértékben, továbbra is túlnyomórészt az iraki állami ellenőrzésen kívül maradtak.⁷⁹ Az amerikai csapatok Irakból való kivonása pozitívan befolyásolta az iráni támogatású milíciák jelenlétét

⁷³ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 45.

⁷⁴ IISS 2023: 328–329.

⁷⁵ CIA Factbook online.

⁷⁶ EASO 2019: 23.

⁷⁷ A síita muszlim vallási vezetők körében napjainkban a legmagasabb tisztséggel és befolyással az iraki Ali al-Szisztáni rendelkezik, aki a transznacionális síita hálózat vezető személyisége. Szisztáni jelentős szerepet játszott Irak Szaddám Huszein után kibontakozó politikai fejleményeiben. Korábban már két alkalommal is jelölték Nobel-békedíjra, eddigi tevékenységével tágabb összefüggésben hozzájárult az arab világ demokratikus mozgalmához.

⁷⁸ Haider al-Abadi (1952–) Irak miniszterelnöke 2014–2018 között.

⁷⁹ LAWLOR–DAVISON 2020: 22.

és terjeszkedését az országban.⁸⁰ Az iraki milíciák Iszlám Állam elleni hatékonyságának fokozására tett erőfeszítéseinek részeként Irán támogatásával 2014 júniusában határozottan szorgalmazta egy új, síita ernyőszervezet létrehozását. Az önálló identitású milícia, a *Hashd al-Shaabi* kezdetben nagyrészt síita milíciákból állt. Bár a *Hashd al-Shaabi* hivatalosan az iraki miniszterelnök irányítása alá tartozik, néhány síita milíciát közvetlenül Irán vezet.⁸¹ Bár a síiták egy része hűséges volt Ali al-Szisztáni iraki nagyajattollahhoz és Muqtada asz-Szadrhoz,⁸² e milíciák többsége Irán befolyása alá került.⁸³ Létrejött kapcsolódik mind a síiták Szaddám Huszein alatti iraki biztonsági erők általi történelmi elnyomásához, mind pedig az iraki hadsereg Iszlám Állam elleni kudarcához.⁸⁴ A komplex szervezet nagyrészt három fő csoportra oszlik, amelynek legmeghatározóbb részét Irán által támogatott milíciák alkotják, amelyek szoros kapcsolatokat ápolnak Iránnal és annak biztonsági apparátusával, különösen az Iráni Forradalmi Gárda Hadtesttel. Ezeket a milíciákat tartják a legaktívabbnak és legeredményesebbnek Irakban. A milíciák közé főleg olyan befolyásos csoportok tartoznak, mint a *Badr*-hadest, az *Asaib Ahl al-Haqq*,⁸⁵ a *Kataib Hezbollah*⁸⁶ és a *Saraya Talia al-Khorasan*.⁸⁷ Más, a síita politikai pártokhoz igen, de Iránhoz nem kötődő milíciák, például Muqtada asz-Szadr populista síita hitszónok követői (milíciája a *Saraya al-Salam*), továbbá Ali asz-Szisztáni nagyajattollahhoz (Irak legnagyobb tiszteletben álló síita tekintélyéhez) kötődő kisebb csoportok alkotják.⁸⁸ Az úgynevezett *hawza* milíciák, amelyek a nedzsefi székhelyű nagyajattollahhoz kötődő kisebb csoportok, nem állnak kapcsolatban politikai pártokkal.⁸⁹ Az Irán által támogatott milíciák műveletei és bevetése Irakban több célt szolgálnak: a valós fenyegetések (például az Iszlám Állam) leküzdését, illetve Irán biztonsági céljainak teljesítését. Ezek a célkitűzések gyakran egybeestek az iraki állam célkitűzéseivel, és időnként átfedésben voltak az Egyesült Államok céljaival. Azáltal, hogy beágyazódnak az iraki állam kialakulóban lévő biztonsági struktúrájába, ezek a milíciák jelentős biztonsági és politikai előnyöket⁹⁰ biztosítanak Iránnak a riválisok semlegesítésén túl.⁹¹ Különböző iraki csoportok sokasága alkotja a *Hashd al-Shaabi*-t, amely a felsoroltakon kívül magában foglal további iraki vallási elöljárókat, iraki tör-

⁸⁰ EUAA 2022: 39.

⁸¹ EUAA 2022: 72.

⁸² Asz-Szadr iraki politikus, hitszónok. 2003-tól síita harcosokat vezetett az amerikai erők ellen az invázió után, kultuszszerű követőtáborot gyűjtött.

⁸³ IISS 2019.

⁸⁴ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁸⁵ Az *Asa'ib Ahl al-Haq* egy radikális iraki síita politikai párt és aktív félkatonai csoport. Az AAH-t az iráni Quds Force finanszírozza, képezi ki, szereli fel és irányítja.

⁸⁶ A *Kata'ib Hezbollah* – vagy a *Hezbollah zászlóalj* – egy radikális iraki síita félkatonai csoport, amely az Irán által támogatott Népi Mobilizációs Erők része.

⁸⁷ *Saraya al-Khorasani* egy 2013-ban alakult síita iszlamista milícia, amely többek közt részt vesz a szíriai polgárháborúban.

⁸⁸ EUAA 2021: 54.

⁸⁹ EUAA 2022: 72.

⁹⁰ Ezek közé tartozik többek között egy területi folyosó létrehozása Irán és Libanon között, valamint annak biztosítása, hogy Irak területét ne lehessen felhasználni Irán szuverenitásának veszélyeztetésére.

⁹¹ IISS 2019.

zseket és iráni szereplőket. A *Hashd al-Shaabi* nem garantálja az iraki állambiztonságot, mert megkérdőjelezi az iraki kormány monopóliumát az erőszak alkalmazásában, még akkor is, ha összetett struktúrákon keresztül névlegesen integrálódnak az államba.⁹² Az iraki kormány 2016 decemberében törvényt fogadott el, amely beépítette őket az iraki fegyveres erőkbe, hogy nagyobb központi kormányzás alá helyezze őket.⁹³ A szervezet növekvő jelentősége bizonyos értelemben Irak 2003 óta tartó, a síita uralom irányába történő elmozdulását tükrözi.⁹⁴

A *pesmergák* létrehozása egyértelmű válasz volt Szaddám Huszein iraki kurdok elnyomására. Amikor az Öbölháborút követően 1991-ben elrendelt repüléstilalmi zóna a kurdok számára enyhülést jelentett a rezsím elnyomása alól, a *pesmerga* gerillaegységeket könnyű gyalogsági erökké alakították át, amelyek feladata az iraki kurd területek belső és külső biztonságának biztosítása volt. A *pesmergák* egyszerre több egymással versengő identitás kifejezői: az egységes kurd szeparatizmus, a két politikai párthoz hű megosztott erő. A *pesmerga* például technikailag a Kurdisztáni Regionális Kormány *pesmerga* Minisztériumának parancsnoksága alatt áll, de a valóságban a Kurdisztáni Demokrata Párt és a Kurdisztáni Hazafias Unió pártokhoz tartozó erők mindegyike a saját politikai szervezetéhez tartozik. Továbbá mindegyik párthoz tartozó *pesmerga* erőnek vannak bizonyos kapcsolatai a térségben lévő külföldi érdekeltségekkel: a Kurdisztáni Hazafias Unióhoz tartozó erők közelebb állnak Iránhoz, míg a Kurdisztáni Demokrata Párthoz tartozó erő Törökországhoz kötődik.⁹⁵ A Kurdisztáni Régióban a két kormányzó kurd párt – a Kurdisztáni Demokrata Párt és a Kurdisztáni Hazafias Unió – megegyezett abban, hogy a szövetségi kormány nem tudja biztosítani a biztonságukat. Ezért szorgalmazták, hogy a 2005-ös iraki alkotmányba olyan cikkelyek kerüljenek, amelyek biztosítják politikai autonómiájukat, és biztosítják, hogy a *pesmerga* parancsnoki láncolata szilárdan a regionális kormányhoz tartozzon. A 117–122. cikkely kimondta, hogy a szövetségi régiók, például Kurdisztán, felelősek lesznek „a régió belső biztonsági erőinek, például a rendőrségnek, a biztonsági erőknek és a régió őrségének létrehozásáért és megszervezéséért”. 2009-ben a Kurdisztáni Regionális Kormány (KRG) létrehozta a *pesmerga*-ügyek minisztériumát, amely a két kurd párt haderejét igyekezett integrálni. Miközben a kormányzó kurd pártok a KRG alatt felépítették állami struktúrájukat, az új államban is meg akarták tartani a kényszerítő hatalom feletti magánellenőrzést. Ezért ők is elutasították a *pesmerga* erők integrálását a regionális kormány minisztériumába, ehelyett megtartották őket magánereiként.⁹⁶ A kurdisztáni regionális kormány⁹⁷ kizárólagos felelősséget vállal Iraki Kurdisztán biztonságáért, fegyveres ereje a *pesmerga* haderő. A *pesmergák* a regionális kormány saját felügyelete alatt álló kurd fegyveres erők, amelyek Iraki Kurdisztán rendjének fenntartásáért felelősek.

⁹² DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 8.

⁹³ IISS 2019.

⁹⁴ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁹⁵ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁹⁶ MANSOUR 2023.

⁹⁷ Kurdistan Regional Government.

A Kurdisztáni Demokrata Párt (KDP) és a Kurdisztáni Hazafias Unió (PUK) milíciái (de facto) szintén a *pesmerga* erők részei. Mindazonáltal a belügyminisztérium alá tartoznak, így polgári rendészeti és katonai funkciót is ellátnak. Fontos megjegyezni tehát, hogy Iraknak van egy különálló, a Kurdisztáni Regionális Kormány (KRG) ellenőrzése alatt álló, *pesmerga* nevű hadereje is. Ezen erők különböző katonai és félkatonai elemeit a KRG *Pesmerga*-ügyek minisztériuma felügyeli, amely a KRG védelmi minisztériumaként működik. Ezeknek a *pesmerga* erőknek vannak olyan elemei, amelyek a múltban részt vettek a központi kormányerőkkel folytatott műveletekben, de nem egyesültek velük.⁹⁸ Míg a *Hashd al-Shaabi*, akárcsak a Terrorelhárító Szolgálat, közvetlenül a miniszterelnöknek, addig a kurd *pesmerga* a bagdadi védelmi minisztérium helyett a Kurdisztáni Regionális Kormányhoz tartozik. Ezek a párhuzamos erők egy többpólusú biztonsági katonai architektúrát alkotnak, ami elkerülhetetlenül felveti a kérdést, hogy miként lehet Irakban a biztonsági ágazat fejlesztését úgy irányítani, hogy az jobban reagáljon az ország számtalan politikai és biztonsági problémájára.⁹⁹

Az iraki hírszerző szolgálatok

Irak első hírszerző ügynökségét, az Általános Biztonsági Szolgálatot (GSS) 1921-ben hozták létre az akkori brit mandátum alatt álló Mezopotámiában. A szolgálat 2003-ig Irak legnagyobb hírszerző szerve maradt, és bár jelentőségét veszítette a Szaddám Huszein által létrehozott konkurens szervezetekkel szemben, a helyébe lépő szervezetek létrehozása után is megtartotta feladatait, és a legtöbb nyomozást folytatta. Irak 1932-es függetlenné válása után létrehozta a Katonai Hírszerzési Igazgatóságot (MID). Az Általános Biztonsági Szolgálathoz képest ez jobban összpontosított a felkelés elleni küzdelemre, feladata az ország határvidékein élő etnikai csoportok (északon a kurdok, délen a síiták) megfigyelése volt a militáns mozgolódás jelei miatt. Amikor a *Baasz*-kormány 1968-ban átvette az iraki hatalmat, mindkét intézményt megtartotta, és elkezdte kialakítani a világ egyik leghatalmasabb biztonsági szolgálatát. Az új iraki hírszerző apparátus intézményesítése Szaddám Huszein bukása után összetett folyamat volt. Huszein rezsimjének 2003-as bukása és az iraki állam ezt követő teljes újjáépítése bizonytalan időszakot eredményezett az ország hírszerző közösségében, mivel több etnikai-szektáriánus frakció versengett az irányításért. Irak első számú prioritása egy működő hírszerző apparátus kiépítése, majd a belső biztonság fenntartásához szükséges kiterjedt hírszerzési hálózatok kiépítése volt. Az etnikai-szektáriánus törésvonalak mentén kialakuló konfliktusok fenyegetése nagyobb figyelmet igényelt, mint a politikai konfliktusok, valamint az iraki biztonságot fenyegető dzsihadisták, törzsi csoportok, a szervezett

⁹⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 53.

⁹⁹ SARDAR – VAN VEEN 2019.

bűnözés is szükségessé tette a hírszerző szolgálatok mielőbbi felállítását. A Szaddám utáni Irak első teljes értékű hírszerző szerve az Iraki Nemzeti Hírszerző Szolgálat (INIS)¹⁰⁰ lett. Az INIS alapszabálya lehetővé teszi számára, hogy belföldön és külföldön egyaránt hírszerzési információkat gyűjtsön, és elsődleges prioritása az iraki különböző lázadó csoportokba való beszivárgás és azok megismerése (amelyek közül néhányat vélhetően az iraki hadseregből és biztonsági szolgálatokból 2003-ban kivált tisztek irányítottak). Míg a CIA Bagdadban hozta létre legnagyobb tengerentúli állomását, kevés képességgel rendelkezett a zöld zónán kívüli területek elérésére, ott az INIS játszott fontos szerepet.¹⁰¹

Az Iraki Nemzeti Hírszerző Szolgálatot (INIS) hivatalosan 2004 áprilisában hozták létre az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) segítségével. A szolgálatba Szaddám feloszlatott biztonsági apparátusából toborozták a junior és középszintű tiszteket.¹⁰² Az INIS a (Nemzet)Biztonsági Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozik.¹⁰³ A Nemzetbiztonsági Minisztériumot (MoNS) 2006-ban hozták létre, amikor a CIA még szoros kapcsolatban állt az iraki hírszerzéssel. Azóta sííta irányítású szolgálat lett.¹⁰⁴ A szolgálat (INIS) hírszerzési és biztonsági eszközöket alkalmaz tudományos módszerekkel, hogy megóvja az államot az olyan fenyegetésektől, amelyek célja az állam egységének aláásása, a társadalom biztonsága és stabilitása, valamint célja az állam egyéb alapvető érdekeinek fejlesztése, együttműködve más érintett szervekkel.¹⁰⁵ A szolgálat polgári hírszerző és elhárító nemzetbiztonsági szervezet, amely a kormány közvetlen irányítása alatt áll, rendeltetése az információszerzés és a kormány tájékoztatása, feladata az ország nemzetbiztonságát veszélyeztető kihívások elleni fellépés, a terrorizmus- és a felkelésellenes harc, a tömegpusztító fegyverek proliferációjának megakadályozása, a kábítószer-termelés és -kereskedelem felszámolása, a szervezett bűnözés elleni harc és a kémelhárítás.¹⁰⁶ Núri al-Málik miniszterelnök tovább erősítette az iraki hírszerzés feletti ellenőrzését azáltal, hogy létrehozta a miniszterelnöknek alárendelt Információs és Biztonsági Hivatalt, valamint a védelmi minisztériumhoz tartozó Hírszerzési és Biztonsági Főigazgatóságot (DGIS). Székhelye Bagdadban van, feladatai közé tartozik a hírszerzés gyűjtése és terjesztése, a képi és térképezési képességek fejlesztése, valamint a biztonsági erők támogatása arab nyelvű térképekkel és képi termékekkel.¹⁰⁷ Ezen túlmenően, az olajrendőrségnek is van hírszerzési osztálya, valamint az Egészségügyi Minisztériumnak is van, és az egyetemekhez is tartozik egy hírszerzési osztály. A rendőrségnek van egy idegenforgalomra és régiségekre szakosodott

¹⁰⁰ Iraqi National Security/Intelligence Service, lásd: www.nss.gov.iq/

¹⁰¹ STRATFOR 2012.

¹⁰² CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 52.

¹⁰³ BÉRES 2018: 209.

¹⁰⁴ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 52.

¹⁰⁵ Lásd: www.nss.gov.iq/

¹⁰⁶ BÉRES 2018: 209.

¹⁰⁷ BÉRES 2018: 209.

hírszerző egysége.¹⁰⁸ Emellett az iraki haderő is rendelkezik hírszerző és elhárító-képességekkel, a vezérkari főnök alárendeltségében. A Katonai Hírszerző Igazgatóságot (DIMI) A védelmi minisztériumon belül hozták létre 2004 után, a haderő újjászervezését követően. Mindhárom haderőnemen belül működik mind a szárazföldi, mind a légi, mind a haditengerészet kötelékein belül.¹⁰⁹

Az *Asayish* Iraki Kurdisztán hírszerző ügynöksége, amely „a régió belbiztonságáért” felelős.¹¹⁰ A kurdisztáni régióon belül a tartományi rendőrség feladata a hagyományos polgári és közlekedési jogérvényesítés és a létesítmények védelme. Hozzájuk tartoznak az általános rendőri feladatok, a járőrözés és a kisebb bűncselekmények kivizsgálása, valamint számos adminisztratív feladat.¹¹¹ A Kurdisztáni Demokrata Párt (KDP) és a Kurdisztáni Hazafias Unió (PUK) saját hírszerzési hálózattal rendelkeznek saját érdekeik védelmében. A KDP rendelkezik a Kurdisztáni Védelmi Ügynökséggel, amelyet Maszrúr Barzani,¹¹² a KDP vezetőjének, Maszúd Barzaninak¹¹³ fia vezet. A Kurdisztáni Hazafias Unió hírszerző szolgálatát Információs Apparátusnak hívják. Mindkettő elsősorban egyfajta titkosrendőrségként tevékenykedik a kurd régióban, de kollektív tevékenységüket egészen Bagdadig kiterjesztik. Együtt is dolgoznak, a hivatalos *Asayish*-ban, a Kurdisztáni Regionális Kormány hírszerzési ügynökségében.¹¹⁴

A 2003 utáni Irakban az amerikai és nemzetközi politikai döntéshozók az állam legitimerőszak-monopóliumának megteremtését hangsúlyozták. A különböző félkatonai erők integrálását szorgalmazták a központi és a kurd regionális kormányzatba. Ez a logika azonban ellentmondott a 2003 utáni iraki állam alapjainak, ahogyan az kialakult. Irak új uralkodói olyan politikai rendszert építettek ki, amely az elit érdekeit szolgálta, nem pedig az iraki népet. Ez a rendszer 20 éven keresztül ellenállónak bizonyult. Valószínűleg továbbra is megmarad, részben azért, mert az erőszak elterjedtsége biztosítja, hogy az alulról jövő reformmozgalmak, mint például a 2019-es *Tisrín*-¹¹⁵ tüntetések, ne tudják könnyen visszafordítani a rendszert. Mint ilyen, bár a hadsereg 2003 utáni feloszlása és az azt követő magánhadseregek elszaporodása egy gyenge és inkoherens iraki államot látszik mutatni.¹¹⁶ Irakban, ahol a felekezeti, etnikai és politikai megosztottság nagy, a riválisokkal való versenyben a legjobb in-

¹⁰⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 53.

¹⁰⁹ BÉRES 2018: 209.

¹¹⁰ EUAA 2022: 75.

¹¹¹ EUAA 2022: 75.

¹¹² Maszrúr Barzani (1969–) kurd politikus, a Kurdisztáni Régió, Irak autonóm régiójának miniszterelnöke 2019 júniusa óta a Kurdisztáni Demokrata Párt tagjaként.

¹¹³ Maszúd Barzani (1946–) kurd politikus, a Kurdisztáni Demokrata Párt vezetője, és 2005 és 2017 között Irak Kurdisztáni Régiójának elnöke.

¹¹⁴ STRATFOR 2012.

¹¹⁵ Az „októberi” mozgalom, amelyet Irakban *Tisrín*-mozgalomként neveztek el, a 2019–2021-es iraki tiltakozások során jött létre. A tüntetők a munkalehetőségek növelését, jobb szolgáltatásokat, a korrupció megszüntetését, valamint előrehozott választásokon politikai reformot követeltek. Az állami biztonsági erők több alkalommal is erőszakkal válaszoltak a tüntetőkkel szemben.

¹¹⁶ MANSOUR 2023.

formációk birtoklása a hatalom megszerzésének elsődleges eszköze. Ez az a kihívás, amellyel az állami hírszerző apparátusnak elsődlegesen szembe kell néznie.¹¹⁷

Összegzés

2014-ben az Iszlám Állammal való harcok során az iraki haderő jelentősen meggyengült, ám azóta újra felerősödött. Az ellenállásban nagy szerepet játszottak a kurdok (2016-ban Moszulban komoly koordinációra került sor az iraki és kurd erők között), akik kiképzést és felszerelést kaptak a nyugati országoktól, segítségükkel sikeres terrorellenes műveleteket hajtottak végre.¹¹⁸ Irak legnagyobb kihívása jelenleg a 2006–2008 óta folyamatos szektariánus konfliktus. Az etnikai konfliktusok mellett továbbá etnikumon belüli, interetnikai feszültségekről is beszélhetünk.¹¹⁹ 2011 óta, de még inkább 2015 óta a tömeges tüntetések Irakban szinte évente előfordulnak. Az okok jól ismertek: az állam a politikai osztályok és a hozzájuk kapcsolódó szervezetek általi kifosztása miatt, a széles körű gazdasági és politikai jogfosztottság miatt, az iraki állam külföldi érdekeknek való alárendeltsége miatt, a közszolgáltatások és az állami intézmények kudarca miatt, valamint amiatt, hogy látszólag elkerülhetetlenül szegénynek kell lenniük egy olyan országban, amelynek gazdagnak kellene lennie. 2015-től kezdődően ezek a sérelmek, és nem az identitáson alapuló vagy szektaszpecifikus sérelmek váltak a tiltakozó mozgólódások elsődleges alapjává. A 2019-es tüntetések mértéke azt mutatja, hogy Irakban nem sikerült a 2003-as romokból működő és reprezentatív államot építeni.¹²⁰ 2003-ban Irak új elitje, amely óvakodott attól, hogy letegye a fegyvert, olyan államról tárgyalt, amelyben a végrehajtó hatalom szétterjedt a társadalomban, és a félkatonai csoportok virágzását engedélyezték. Az új bagdadi uralkodó elit nem volt hajlandó átadni fegyveres csoportjait az új kormánynak, ehelyett fenntartották a fegyverek feletti magánellenőrzést, gyengítve ezzel a kormányzati biztonsági ágazatot. Bár a *Hashd al-Shaabi*-t a parlament 2016-ban jogilag beolvasztotta az iraki fegyveres erők közé, és a Nemzetbiztonsági Tanács alá rendelte, a fő vezetői és döntéshozói gyakran ezeken az intézményeken kívül ültek.¹²¹ A 2021-es választásokat követő erőszakos cselekmények elhúzódó epizódja a 2003 utáni Irak mélyebb megosztottságát tükrözte, ahol a bizalmatlan politikai frakciók a hatalmuk és befolyásuk fenntartása érdekében a félkatonai magáncsoportokra támaszkodtak. Az évtizedes száműzetés után Bagdadba visszatérő iraki új vezetők 2003-ban – a kurd nacionalista és síita iszlamista pártok – az Egyesült Államok vezette Koalíciós Ideiglenes Hatósággal együttműködve konszenzuson, hatalommegosztáson alapuló politikai

¹¹⁷ STRATFOR 2012.

¹¹⁸ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹¹⁹ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹²⁰ HADDAD 2023.

¹²¹ MANSOUR 2023.

rendszert dolgoztak ki. Mivel félték attól, hogy egy olyan erős ember, mint a korábbi elnök, Szaddám Huszein, újra felbukkanhat a hadseregből, és bizalmatlanok voltak egymással szemben, az új elit nem volt hajlandó feladni az erőszakhoz való közvetlen hozzáférést. Ehelyett olyan államot építettek, amelyben két szektor – a kormány és a biztonsági apparátus – párhuzamosan működik, a fegyveres erő nem a kormányzat kizárólagos eszköze.¹²²

Irak amerikai megszállása során az Egyesült Államok és szövetségesei igyekeztek a fegyveres csoportokat egy központosított parancsnoki struktúra keretében integrálni az iraki kormányba. 2003 és 2011 között az Egyesült Államok vezette erőfeszítések az ország fegyveres erőinek újjáépítésére irányultak. Ezek az erőfeszítések azonban – amelyeket számos nemzetközi intézmény támogatott – ellentétesek a 2003 utáni állam egyik alapelvével: az iraki politikai elit biztosítékként elkülönítette félkatonai erőit a kormánytól. Az erőszakhoz való privát és közvetlen hozzáférés az államhatalom tárgyalásának fontos eszközévé vált. Különösen akkor, ha megkérdőjelezzük, ahogyan az a 2021. októberi választások után történt. Ugyanakkor ezek az elitek igyekeztek elfoglalni a kormány biztonsági apparátusát a rendfenntartástól a védelemig és a hírszerzésig. Az erőszaknak és a politikának ez a párhuzamos fejlődése áll Irak biztonsági paradoxonának középpontjában.¹²³ Moszul elfoglalása az iraki hadsereg kohézióját jelentősen gyengítette, világossá vált korrupció jellege, gyenge képzettsége. A mai iraki hadsereget a koalíciós erők képezték, NATO-kiképzési misszió keretében, köztük magyar katonákkal.¹²⁴ A jelenlegi iraki hadsereg kevésbé ütőképes, mint az Egyesült Államok által 2011-ben hátrahagyott hadsereg, és kevésbé lenne képes felvenni a harcot az újjáéledő Iszlám Állammal vagy más biztonsági fenyegetésekkel szemben. Az iraki hadsereg népszerűsége valószínűleg tovább csökkent, miután az iraki kormány a hadsereg erőit 2018-ban és 2019-ben a kormányellenes tüntetések erőszakos elfojtására használta. Az iraki hadsereg történelmileg a nemzeti büszkeség forrása volt, de már nem élvezzi az iraki nép bizalmát. Az iraki hadsereg Iszlám Állam elleni vegyes sikerei korlátozták az iraki hadsereg azon képességét, hogy az erőszak alkalmazásának monopóliumát biztosítsa Irakban. A hadsereg most megosztja a felelősséget a biztonság biztosításáért Irak számos részén a néha szabálytalan és rosszul képzett *Hashd al-Shaabi*-t alkotó milíciáival.¹²⁵

Felhasznált irodalom

BÉRES János (2018): *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok*. Budapest: Zrínyi.

CIA: The World Factbook. Online: www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/#military-and-security

¹²² MANSOUR 2023.

¹²³ MANSOUR 2023.

¹²⁴ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹²⁵ LAWLOR-DAVISON 2020: 22.

- CORDESMAN, Anthony H. – KHAZAI, Sam – DEWIT, Daniel (2013): *Shaping Iraq's Security Forces*. Center for Strategic and International Studies, 2013. december 13. Online: www.csis.org/analysis/shaping-iraqs-security-forces-0
- DENN, William J. (2017): *Muddling Through: An Analysis of Security Force Assistance in Iraq*. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1038935.pdf>
- DURY-AGRI, Jessa Rose – KASSIM, Omer – MARTIN, Patrick (2017): *Iraqi Security Forces and Popular Mobilization Forces: Orders of Battle*. Institute for the Study of War (ISW).
- European Asylum Support Office (2019): *COI Report: Iraq – Security Situation*. Online: <https://doi.org/10.2847/204594>
- European Union Agency for Asylum (2021): *Country Guidance: Iraq*. Online: <https://doi.org/10.2847/08247>
- European Union Agency for Asylum (2022): *Country Guidance: Iraq*. Online: <https://doi.org/10.2847/122974>
- HADDAD, Fanar (2023): Perpetual Protest and the Failure of the post – 2003 Iraqi State. Online: *Jummar*, 2023. március 23. <https://jummar.media/en/3101>
- IISS The International Institute for Strategic Studies (2019): *Iran's Networks of Influence in the Middle East*. Online: www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/iran-dossier/
- IISS The International Institute for Strategic Studies (2023): *The Military Balance*. London: Taylor and Francis Group. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003400226>
- KIS-BENEDEK József (2018): *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. Budapest: Zrínyi.
- LAWLOR, Katherine – DAVISON, Ketti: (2020): *Iraq Is Fragile, Not Hopeless: How Iraq's Fragility Undermines Regional Stability*. Institute for the Study of War (ISW). Online: www.understandingwar.org/sites/default/files/Iraq%20is%20Fragile%2C%20Not%20Hopeless.pdf
- MANSOUR, Renad (2023): *The Political Logic Behind Iraq's Fragmented Armed Forces in: The State of Iraq – 20 Years After the Invasion*. *Middle East Report 306*. Online: <https://merip.org/2023/04/the-political-logic-behind-iraqs-fragmented-armed-forces/>
- SARDAR, Aziz – VAN VEEN, Erwin (2019): A State with Four Armies: How to Deal with the Case of Iraq. *War on the Rocks*, 2019. november 11. Online: <https://warontherocks.com/2019/11/a-state-with-four-armies-how-to-deal-with-the-case-of-iraq/>
- SIGIR (2013): *Learning from Iraq*. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA587236.pdf>
- SIGIR (2009): *Hard Lessons*. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA493696>
- STRATFOR (2012): *An Uncertain Future for Iraq's Intelligence Services*. Online: <https://worldview.stratfor.com/article/uncertain-future-iraqs-intelligence-services>

ABSTRACT

Actors of the Iraqi Security Forces

Henrietta BOSNYÁK

Twenty-one years ago, a multinational coalition led by the United States invaded Iraq. On March 20, 2003, a large multinational coalition force attacked Iraq as part of Operation Iraqi Freedom. Baghdad fell, and with it the regime of Saddam Hussein. Soon after, the Iraqi army was disbanded. The collapse of the Iraqi government and armed forces led to the deterioration of security and internal clashes throughout the country. Building and mentoring the local military and police has become a key mission for the military as a whole. The strategy used by US government forces in Iraq, shifts the emphasis from a threat-based strategy to a population-

based counterinsurgency strategy, which requires the integration of advisory teams at the tactical level into Iraqi military and police units.

Iraq's national security architecture remains complex: weak capability, fragmentation, and foreign influence are further complicated by mutual mistrust and the underrepresentation of the Sunni population. Today, the main defence forces of different sizes and capabilities have been formed of: the Counter Terrorism Service, the Iraqi Army, the Popular Mobilization Forces, the Kurdish Peshmerga forces, as well as the federal police under the Ministry of Interior. Nevertheless, the creation of a Shia-Sunni balance within the armed forces, as well as the integration of Iraqi militias into the Iraqi forces, is still an issue on the agenda.

Keywords: *Iraq, Kurdistan, army, armed forces, Hashd al-Shaabi*